

بررسی عوامل موثر بر افشای به موقع اطلاعات صورت‌های مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

دکتر مهدی مرادزاده فرد^۱

محمد مهدی میرزایی عباس آباد^۲

چکیده

از مهمترین خصوصیات کیفی اطلاعات مالی، ویژگی «به موقع بودن» است. طبق این ویژگی، اطلاعات مالی برای آنکه در تصمیم‌گیری‌های مالی استفاده‌کنندگان مفید واقع شوند، همواره باید سریع‌تر در اختیار آنان قرار گیرد. مسئله‌ای که این پژوهش بدان پرداخته این است که چه عواملی و هریک به چه میزان بر ویژگی «به موقع بودن» اثر دارند؟

عوامل مورد بررسی در سه گروه عوامل مربوط به عملکرد حسابرس، عملکرد شرکت و وضعیت سهام شرکت طبقه‌بندی شدند؛ برای بررسی آن‌ها از اطلاعات مالی ۶۸ شرکت برای سال‌های ۱۳۸۳ الی ۱۳۸۷ برای طراحی مدل‌ها در مرحله پیش-آزمون استفاده شد. برای طراحی مدل‌ها از رگرسیون خطی چند متغیره استفاده شده؛ از داده‌های سال ۱۳۸۸ همان شرکت‌ها نیز برای ارزیابی توان پیش‌بینی مدل‌ها و آزمون اضافی فرضیات استفاده شد.

طبق نتایج بدست آمده، عملکرد حسابرس و عملکرد شرکت، نقش بسزایی در افشای به موقع اطلاعات مالی دارند، اما وضعیت سهام شرکت تاثیر زیادی بر این ویژگی ندارد. همچنین نتایج پژوهش حاکی از این است که سطح بالای حاکمیت شرکتی و محافظه‌کاری سبب افشای سریع‌تر اطلاعات شرکت‌ها می‌شود. **واژگان کلیدی:** به موقع بودن، عملکرد حسابرس، عملکرد شرکت، وضعیت سهام، حاکمیت شرکتی و محافظه‌کاری

۱. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج (نویسنده مسئول) Email: moradzadehfard@kiaua.ac.ir

۲. دانشجوی کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه علوم اقتصادی

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۰۹/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۰۷/۰۳

۱. مقدمه

پس از مطرح شدن رویکرد سودمندی برای تصمیم به عنوان ویژگی مهم در ارزیابی اطلاعات مالی، ویژگی «به موقع بودن» از مسائل مهمی است که همواره در جمله خصوصیات کیفی اطلاعات مالی مطرح بوده است. طبق این ویژگی، اطلاعات مالی برای آن‌که در تصمیم‌گیری‌های مالی استفاده‌کنندگان مفید واقع شوند، همواره باید در کوتاه‌ترین زمان ممکن در اختیار آن‌ها قرار گیرد. در صورت تاخیر و عدم ارائه به موقع اطلاعات مالی، این اطلاعات سودمندی خود را از دست می‌دهند و دیگر واجد ارزش برای اخذ تصمیمات اقتصادی نخواهند بود. بر این اساس مدت زمان فاصله بین پایان دوره مالی و ارائه اطلاعات به استفاده‌کنندگان (برگزاری مجمع عمومی سالانه) در ارزش آن اطلاعات برای استفاده‌کنندگان بسیار مفید و موثر است.

پژوهش‌های مالی به تاثیرات برخی اقدامات مدیریت چون انتخاب فرصت طلبانه روش‌های حسابداری و همچنین سیاست‌های افشای اطلاعات مالی پرداختند. این پژوهش‌ها به بررسی مواردی چون افشای به موقع پیش‌بینی‌های مربوط به سود و فروش، صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه آن‌ها پرداختند. تعدادی از این پژوهش‌ها نیز به بررسی زمان‌بندی مدیریت در افشای اطلاعات پرداختند که این پژوهش‌ها عموماً در زیر مجموعه پژوهش‌های مربوط به نظریه علامت‌دهی قرار می‌گیرند. پژوهش‌ها نشان دادند که در ایالات متحده، بازار سهام تاکید زیادی بر ماهیت ارقام افشا شده دارد و کمتر به زمان افشای آن توجه می‌کند (Al-Ajmi, 2008). پژوهش‌هایی نیز به این امر پرداختند که مدیریت چه زمانی اقدام به افشای اطلاعات مالی می‌کند. برخی پژوهش‌ها در چارچوب نظریه نمایندگی به بررسی انگیزه‌های مدیریت برای افشای به موقع یا دیر هنگام اطلاعات مالی حاوی خبر خوب یا خبر بد پرداختند. این پژوهش در پی یافتن پاسخی برای این سوال است که چه عواملی بر افشای به موقع اطلاعات مالی شرکت‌ها در ایران تاثیر می‌گذارند؟

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

پژوهش‌های گوناگون از زوایای مختلف به مسئله به موقع بودن پرداخته‌اند. الاجمی (۲۰۰۸) به این نتیجه رسید که استفاده کنندگان صورت‌های مالی به موقع بودن را، از ویژگی‌های کیفیت حسابرسی می‌دانند. از طرف دیگر، برخی پژوهش‌های قبلی نشان می‌دهند که موسسات حسابرسی بزرگتر حسابرسی را با کیفیت بالاتر انجام می‌دهند (Abdulla, ۱۹۹۶). از این موضوع می‌توان نتیجه گرفت که شرکت‌هایی اطلاعات به موقع‌تری ارائه می‌کنند که حسابرس آن‌ها، موسسات حسابرسی بزرگ هستند.

در زمانی که حسابرس اقدام به ارائه گزارش غیر مقبول می‌کند، بندهای شرطی را به گزارش خود اضافه می‌کند که در این بندها به مشکلات موجود در گزارش‌های مالی اشاره می‌کند. این مشکلات می‌تواند ناشی از عدم توافق حسابرس با صاحبکار، ناشی از ابهام با اهمیت در تداوم فعالیت یا ناشی از محدودیت در دامنه رسیدگی باشد. اگر حسابرس به مشکلی برخورد نماید که از طریق راه‌ها و روش‌های معمول حسابرسی شواهد و مدارک متقاعد کننده‌ای را پیدا نکند، قبل از ذکر مشکل به عنوان بند شرط در گزارش خویش با صاحبکار مذاکره و سعی می‌کند با استفاده از سایر روش‌های حسابرسی، مدارک لازم را فراهم کند و این امر سبب طولانی‌تر شدن مدت زمان رسیدگی حسابرس می‌شود. این پژوهش به بررسی این واقعیت می‌پردازد که آیا حسابرسان بر اساس استانداردهای حسابرسی به شرح یاد شده عمل می‌کنند یا خیر؟ برای این منظور از دو متغیر نوع گزارش حسابرس و اهمیت بندهای شرط گزارش حسابرس استفاده شده است.

ساختار سرمایه به هزینه‌های نمایندگی بستگی دارد (Smith & Warner, ۱۹۷۹). هزینه‌های نمایندگی با افزایش درجه اهرم شرکت افزایش می‌یابند و شرکت‌های با درجه اهرم بالاتر نیازمند حسابرسی با کیفیت بالاتر برای متقاعد نمودن اعتباردهندگان می‌باشند (Abdulla, ۱۹۹۶) از جهت دیگر، اهرم بالاتر سبب افزایش ریسک شکست شرکت در فعالیت‌های خود می‌شود که این امر تبعاتی برای حسابرس خواهد داشت، پس حسابرس تمایل کمتری برای مصالحه با صاحبکار دارد و در نتیجه رسیدگی‌های خویش را افزایش می‌دهد که این امر سبب افزایش

مدت زمان ارائه صورت‌های مالی می‌شود. کانور و همکاران (۲۰۰۷)، رابطه منفی بین درجه اهرم شرکت و به موقع بودن گزارش‌های مالی شرکت یافتند. عبدالخلیق (۱۹۹۳) دریافت که بین کیفیت حسابداری و اندازه شرکت، رابطه معنی داری وجود دارد و با توجه به استدلال پیشگفته، افزایش کیفیت حسابداری سبب افزایش طول مدت حسابداری می‌شود.

هاو (۲۰۰۰) به این نتیجه رسید که اخبار بد همواره با تاخیر و اخبار خوب به سرعت ارائه می‌شوند. در این پژوهش برای سنجش این نکته که آیا صورت‌های مالی حاوی اخبار خوب هستند یا بد؟ بر اساس پژوهش الاجمی (۲۰۰۸) از متغیرهای تغییرات بازده دارایی‌های واحد تجاری، تغییرات بازده حقوق صاحبان سهام واحد تجاری، تغییرات سود تقسیمی به دارایی‌های واحد تجاری و تغییرات سود تقسیمی به حقوق صاحبان سهام واحد تجاری، استفاده شده است.

از راه حل‌های کاهش «هزینه‌های نمایندگی» این است که سیستم حاکمیت شرکتی قوی برقرار شود. کاهش مدت زمان لازم برای گزارشگری مالی از شاخص‌های حاکمیت شرکتی قوی است (۱۰ و ۷). عبدالسلام و استریت (۲۰۰۷)، همبستگی معنی داری را بین گزارشگری مالی به موقع و سطح حاکمیت شرکتی یافتند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند شرکت‌هایی گزارش‌های مالی به موقع‌تری ارائه می‌کنند که تعداد سهامداران بیشتری دارند، زیرا گزارش‌های مالی آن‌ها باید برای تعداد زیادی از استفاده‌کنندگان، حائز ویژگی «مربوط بودن» باشد. در اینجا نیز مانند پژوهش عبدالسلام و استریت (۲۰۰۷)، از سه معیار زیر برای سنجش سطح حاکمیت شرکتی استفاده شده است:

- درصد سهامی که توسط سهامداران عمده نگهداری می‌شود،
 - تعداد سهامدارانی که هر یک مالک بیش از ۵ درصد سهام شرکت هستند، و
 - درصدی از سهام شرکت که در اختیار مالکان نهادی است.
- اسپیگوتا (۲۰۰۴) و یار محمدی (۱۳۸۰) در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیدند که گزارشگری مالی شرکت‌های دارای صورت‌های مالی تلفیقی، پیچیده بوده و مستلزم صرف زمان بیشتری است.

عبدا... (۱۹۹۶)، در پژوهش خود به این نتیجه رسید بین صنعتی که واحد تجاری در آن فعالیت می‌کند و به موقع بودن گزارش‌های مالی آن واحد رابطه معنی‌داری وجود دارد.

در این پژوهش متغیر وابسته تعداد روزهای بین پایان سال مالی و تاریخ برگزاری مجمع در نظر گرفته شده است و به سه بخش زیر تقسیم می‌شود:

(۱) تعداد روزهای مابین پایان دوره مالی و تاریخ تصویب صورت‌های مالی توسط هیات مدیره.

(۲) تعداد روزهای مابین تاریخ تصویب صورت‌های مالی توسط هیات مدیره و تاریخ امضای گزارش حسابرسی.

(۳) تعداد روزهای بین تاریخ امضای گزارش حسابرسی و تاریخ برگزاری مجمع عمومی سالانه واحد تجاری.

دلیل این تفکیک این است که پایان هر یک از این سه بازه زمانی بیانگر پایان یکی از مراحل لازم برای ارائه اطلاعات به عموم است و بررسی جداگانه هر یک از این بازه‌ها می‌تواند عوامل مؤثر بر مدت زمان لازم برای آن مرحله را مشخص کند.

متغیرهای مستقل یاد شده نیز با توجه به پژوهش‌های گذشته و با محوریت عوامل ناشی از عملکرد شرکت و عملکرد حسابرس در سه گروه زیر طبقه بندی شده اند:

۱- عوامل ناشی از عملکرد شرکت.

۲- عوامل ناشی از وضعیت سهام شرکت.

۳- عوامل ناشی از عملکرد حسابرس.

همچنین بر اساس گروه-متغیرهای پیشگفته برای اندازه‌گیری به موقع بودن، فرضیات پژوهش طراحی و تدوین شده‌اند.

۳. فرضیات تحقیق

فرضیه ۱: بین عملکرد حسابرس و به موقع بودن ارائه صورت‌های مالی، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه ۲: بین عملکرد شرکت و به موقع بودن ارائه صورت‌های مالی، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه ۳: بین وضعیت سهام شرکت در بازار بورس اوراق بهادار و به موقع بودن ارائه صورت‌های مالی، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۴. جامعه و نمونه آماری

این پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را برای بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۸ مورد بررسی قرار داد. آن دسته از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که (۱) سال مالی آن‌ها منتهی به ۲۹ اسفند ماه باشد، (۲) قبل از سال ۸۳ در بورس پذیرفته شده باشند، (۳) در طی سال سهام آن‌ها معامله شده باشد و (۴) اطلاعات مالی آن‌ها در دسترس باشد، به عنوان جامعه آماری مورد نظر قرار گرفت. پس از اعمال این شروط تعداد ۲۲۱ شرکت باقی می‌ماند که برای نمونه‌گیری از فرمول زیر استفاده شده است. در این فرمول N برابر تعداد شرکت‌هایی است که واجد شرایط فوق هستند، به جهت مشخص نبودن واریانس جامعه از واریانس اندازه شرکت‌های واجد شرایط فوق برای سال ۱۳۸۸ استفاده شد (آذر و مومنی ۱۳۸۸).

$$n = \frac{NZ_{\alpha}^2 \sigma^2}{\varepsilon^2(N-1) + \frac{Z_{\alpha}^2 \sigma^2}{2}}$$

واریانس برابر ۰/۲۴ می‌باشد و مقدار ε برابر ۰/۱ و α برابر ۰/۰۵ در نظر گرفته می‌شود. با استفاده از فرمول فوق تعداد نمونه برابر ۶۸ شرکت خواهد شد.

۵. تعریف متغیرهای تحقیق

متغیرهای مستقل و وابسته و همچنین مدل‌های پژوهش به شرح زیر است:

متغیرهای وابسته این تحقیق عبارتند از:

۱- TPERIOD = تعداد روزهای بین تاریخ پایان سال مالی و برگزاری مجمع عمومی

۲- MANLAG = تعداد روزهای بین تاریخ پایان سال مالی و تصویب صورت‌های

مالی در هیات مدیره

۳- AUDITLAG = تعداد روزهای بین تصویب صورت‌های مالی در هیات مدیره و

تاریخ امضای گزارش حسابرس

۴- INTERIM = تعداد روزهای بین تاریخ امضای گزارش حسابرس و تاریخ

برگزاری مجمع عمومی

در این تحقیق، متغیری برای کنترل اثر تصویب آیین نامه افشای قانون بورس

اوراق بهادار به شرح زیر وارد مدل شد:

REG = برابر (۰) اگر اطلاعات مربوط به قبل از سال ۱۳۸۶ باشد و (۱) اگر

اطلاعات مربوط به بعد از سال ۱۳۸۶ باشد

متغیرهای مربوط به عملکرد حسابرس به شرح زیر است:

AUDITOR = اعتبار موسسه حسابرسی شرکت: برابر (۱) اگر حسابرس شرکت

سازمان حسابرسی و موسسه مفید راهبر باشد و (۰) اگر سایر موسسات باشند

QUALIFY = نوع گزارش: برابر (۱) گزارش حسابرسی مقبول باشد و (۰) گزارش

حسابرسی غیر مقبول باشد

IMPOR = اهمیت بندهای شرط: کل مبلغ بندهای شرط تقسیم بر کل دارایی‌های شرکت

متغیرهای مربوط به عملکرد شرکت عبارتند از:

۱- DR = نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام

۲- SIZE = لگاریتم طبیعی ارزش بازار سهام واحد تجاری

۳- CROA = تغییرات بازده دارایی‌های شرکت

- ۴- CROE = تغییرات بازده حقوق صاحبان سهام شرکت
- ۵- CDTA = تغییرات سود تقسیمی به کل دارایی‌های شرکت
- ۶- CDTE = تغییرات سود تقسیمی به حقوق صاحبان سهام شرکت
- ۷- LSHOW = درصد سهامی که توسط سهامداران عمده (مالک بیش از ۵ درصد) نگهداری می‌شود.
- ۸- NOLSH = تعداد سهامدارانی که هر یک مالک بیش از ۰.۵٪ سهام شرکت هستند.
- ۹- INSTIT = برابر درصدی از سهام شرکت است که در اختیار مالکان نهادی است.
- ۱۰- COMPLEX = متغیر پیچیدگی عملیات حسابداری که برابر (۱) است در صورتی که شرکت صورت‌های مالی تلفیقی ارائه کند و (۰) سایر حالات.
- ۱۱- FININST = متغیر صنعت واحد که برابر (۱) است اگر شرکت سرمایه‌گذاری و (۰) سایر موارد.

۶. مدل‌های مورد استفاده در تحقیق

(۱) از این مدل برای آزمون فرضیه اول استفاده می‌شود:

$$\text{TIMELINESS MEASURES} = C + \alpha_0\text{REG} + \alpha_1\text{AUDITOR} + \alpha_2\text{QUALIFY} + \alpha_3\text{IMPOR} + \text{error}$$

(۲) از این مدل برای آزمون فرضیه دوم استفاده می‌شود:

$$\text{TIMELINESS MEASURES} = C + \alpha_0\text{REG} + \alpha_1\text{DR} + \alpha_2\text{SIZE} + \alpha_3\text{CROE} + \alpha_4\text{CROA} + \alpha_5\text{LSHOW} + \alpha_6\text{NOLSH} + \alpha_7\text{INSTIT} + \alpha_8\text{COMPLEX} + \alpha_9\text{FINIST} + \alpha_{10}\text{CDTA} + \alpha_{11}\text{CDTE} + \text{error}$$

(۳) از این مدل برای آزمون فرضیه سوم استفاده می‌شود:

$$\text{TIMELINESS MEASURES} = C + \alpha_0\text{REG} + \alpha_1\text{B/M} + \alpha_2\text{RETURN} + \alpha_3\text{EPS} + \alpha_4\text{P/E} + \text{error}$$

برای آزمون فرضیه‌های تحقیق برای مدل مربوط به آزمون هر یک از فرضیات، فرضیه آماری به صورت زیر طراحی شد و برای آزمون آن از آماره F استفاده شد.

$$\begin{cases} H_0: \text{همه ضرایب مدل برابر صفر هستند} \\ H_1: \text{همه ضرایب مدل برابر صفر نیستند} \end{cases}$$

از داده‌های سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ برای برآورد مدل‌ها و از شاخص TIC با استفاده از داده‌های سال ۱۳۸۸ برای ارزیابی میزان اعتبار مدل استفاده می‌شود. این شاخص به شکل زیر محاسبه می‌گردد. این شاخص بین صفر و یک است و هرچه به عدد صفر نزدیک تر باشد، مدل برای پیش بینی مناسب تر است.

$$TIC = \frac{\sqrt{\frac{\sum_1^n (y_t - \hat{y}_t)^2}{n}}}{\sqrt{\frac{\sum_1^n (y_t)^2}{n}}}$$

در این شاخص y_t برابر مقدار واقعی و \hat{y}_t برابر مقدار برآوردی توسط مدل در سال t است. بعلاوه ادعای صفر بودن میانگین خطاها در دوره پس آزمون نیز با استفاده از آماره t آزمون شده است که در این آزمون فرض آماری به این صورت است:

$$\begin{cases} H_0: \text{میانگین باقیمانده‌ها برابر صفر است} \\ H_1: \text{میانگین باقیمانده‌ها برابر صفر نیست} \end{cases}$$

نحوه اجرای آزمون فرضیات بدین شکل است که ابتدا پیش فرض‌های مربوط به رگرسیون مورد آزمون قرار گرفت و سپس با اجرای روش رگرسیون خطی چندگانه ضرایب و جزء ثابت مدل‌ها برآورد گردید و پس از آن در خصوص مدل‌های تایید شده، پس آزمون اجرا شد و آزمون صفر بودن باقیمانده‌ها بر اساس داده‌های سال ۱۳۸۸ انجام گرفت و شاخص TIC برآورد شد. لازم به ذکر است نتیجه‌گیری آزمون فرضیات براساس نتایج آزمون مدل مربوط به تعداد روزهای بین پایان سال مالی و تاریخ افشای صورت‌های مالی است.

۷. نتایج حاصل از آزمون فرضیات

نتایج حاصل از آزمون فرضیات و نتایج بدست آمده برای هریک از متغیرهای مستقل در نگاره (۱) بیان شده است.

نگاره ۱: خلاصه نتایج فرضیات

فرضیه	متغیر وابسته	ضریب تعیین	آماره F	نتیجه پیش آزمون	نتیجه پس آزمون	TIC
فرضیه اول	TPRIOD	۰/۰۴	۳/۴۸۵	تایید می‌شود	تایید می‌شود	۰/۲۶۱۹
	MANLAG	۰/۰۶۳	۵/۵۶۹	تایید می‌شود	تایید می‌شود	۰/۳۶۲۱
	AUDITLAG	۰/۰۴۵	۳/۹۲۴	تایید می‌شود	تایید می‌شود	۰/۲۸۹۲
فرضیه دوم	TPRIOD	۰/۱۸۲	۶/۶۳۹	تایید می‌شود	تایید می‌شود	۰/۲۲۲۶
	MANLAG	۰/۱۸۸	۶/۸۹۷	تایید می‌شود	تایید می‌شود	۰/۳۶۲
	AUDITLAG	۰/۲۰۲	۷/۵۴۵	تایید می‌شود	تایید می‌شود	۰/۲۸۱۳
فرضیه سوم	INTRIM	۰/۰۳	۰/۷۵۱	تایید نمی‌شود	-	-
	TPRIOD	۰/۰۳۴	۲/۲۰	تایید نمی‌شود	-	-
	MANLAG	۰/۰۳۸	۲/۵۴۶	تایید می‌شود	تایید می‌شود	۰/۳۷۲۸
	AUDITLAG	۰/۰۳۵	۲/۳۳۲	تایید می‌شود	تایید نمی‌شود	۰/۳۵
	INTRIM	۰/۰۰۲	۰/۱۳۹	تایید نمی‌شود	-	-

در خصوص فرضیات شکل آماری آن‌ها به شرح زیر می‌باشد:

$$\begin{cases} H_0: \text{همه ضرایب متغیرهای مستقل برابر صفر هستند} \\ H_1: \text{همه ضرایب متغیرهای مستقل برابر صفر نیستند} \end{cases}$$

برای آزمون این فرضیه آماری از آماره F استفاده شد که وضعیت تایید یا رد آن در ستون نتایج پیش آزمون نگاره (۱) ذکر شده است.

همان طور که در نگاره (۱) مشخص است، نتایج بدست آمده در مرحله پیش آزمون (پرازش مدل) در خصوص متغیر تعداد روزهای بین پایان سال مالی و تاریخ افشا صورت‌های مالی برای دو فرض اول تایید و در خصوص فرضیه سوم رد شد. متغیر تعداد روزهای بین تاریخ امضا گزارش حسابرس و تاریخ برگزاری مجمع عمومی در فرضیات دوم و سوم رد گردیده است. در اغلب موارد با نتایج حاصل از آزمون صفر بودن میانگین باقیمانده‌ها در مرحله پس آزمون (ارزیابی اعتبار مدل) یکسان است. در نگاره (۲) متغیرها و ضرایب آنها ارائه شده است:

نگاره ۲: ضرایب متغیرها				
نوع متغیر	علامت	اندازه‌ی ضریب (α_i)	آماره t	وضعیت تایید
مربوط به عملکرد شرکت	DR	۰/۰۲۵	۰/۲۱۱	تایید نمی‌شود
	SIZE	۳/۰۵۵	۲/۹۹۶	تایید می‌شود
	CROE	۱/۹۷۵	۰/۰۷۹	تایید نمی‌شود
	CROA	-۱۰/۹۳۶	-۰/۶۳۲	تایید نمی‌شود
	LSHOW	۰/۱۳۲	۱/۳۳۴	تایید نمی‌شود
	NOLSH	۱/۷۷۶	۱/۷۴۳	تایید می‌شود
	INSTIT	-۰/۳۷۵	-۵/۵۲۳	تایید می‌شود
	COMPLEX	۴/۶۳۹	۱/۵۵۸	تایید نمی‌شود
	FINIST	۰/۲۷۴	۰/۰۴۷	تایید نمی‌شود
	CDTA	-۴۴/۰۸۱	-۰/۰۹۲	تایید نمی‌شود
	CDTE	۲۵۱/۵۷۶	۲/۰۷	تایید می‌شود
مربوط به وضعیت سهام شرکت	B/M	۶۶/۴۸۴	۲۸/۰۲۵	تایید می‌شود
	RETURN	۴/۶۵۹	۲/۱۲۵	تایید می‌شود
	EPS	۰/۰۰۲	۰/۱۰۵	تایید نمی‌شود
	P/E	-۰/۰۰۲	-۱/۶۵۷	تایید نمی‌شود
حسابرس عملکرد مربوط به	AUDITOR	۰/۰۲۱	۰/۱۴۳	تایید نمی‌شود
	QUALIFY	-۸/۶۳۷	-۲/۹۰۹	تایید می‌شود
	IMPOR	۳/۵۷۹	۰/۵۶۵	تایید نمی‌شود

۸. نتیجه‌گیری و مطابقت نتایج با تحقیقات پیشین

پیش از اجرای مدل‌ها، فروض مربوط به رگرسیون آزمون شد. برای آزمون فرض نرمال بودن متغیر وابسته از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد که نتایج این آزمون نشان داد در سطح معنی داری ۹۹ درصد همه متغیرهای وابسته نرمال هستند. نمودار و شکل توزیع پسماندها نیز حکایت از نرمال بودن آن‌ها داشت که این نیز اثبات‌یکی دیگر از فروض رگرسیون است. برای آزمون عدم

وجود خودهمبستگی بین خطاها از آزمون دوربین - واتسون استفاده شد که این آزمون نیز برای تمام مدل‌ها در سطح قابل قبول (بین ۱/۵ تا ۲/۵) بود.

در مورد فرضیه اول توجه به نتایج بدست آمده از آزمون‌های آماری می‌توان نتیجه گرفت که نوع گزارش حسابرس بر مدت زمان لازم برای حسابرسی تاثیر بسزایی دارد و همچنین درخصوص اهمیت بندهای شرط نیز فرضیه تایید می‌شود.

در مورد فرضیه دوم می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش سطح مالکیت نهادی و ارتقای سطح حاکمیت شرکتی، ویژگی به موقع بودن افزایش می‌یابد. اندازه شرکت با به موقع بودن ارائه صورت‌های مالی رابطه عکس دارد. محتوای خبری صورت‌های مالی نیز با به موقع بودن رابطه مستقیم دارد و هرچه تغییرات بازده حقوق صاحبان سهام شدیدتر باشد اطلاعات مالی سریع تر افشا می‌شوند.

در خصوص فرضیه سوم نیز می‌توان نتیجه گرفت که نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار بزرگتر باشد (کاهش سطح محافظه کاری) سبب کاهش ویژگی به موقع بودن می‌شود.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول نشان می‌دهد که بر خلاف نتایج پژوهش الاجمی (۲۰۰۸) اندازه‌ی موسسه حسابرسی تاثیر به سزایی بر به موقع بودن گزارش‌های مالی ندارد یا به عبارت دیگر بین موسسات حسابرسی مختلف در ایران درخصوص مدت اجرای کار حسابرسی تفاوت چندانی وجود ندارد، اما نوع گزارش حسابرس بر مدت زمان لازم برای حسابرسی تاثیر بسزایی دارد و این امر تایید این مطلب است که حسابرس هرگاه می‌خواهد گزارش غیرمقبول ارائه کند طبق استانداردهای حسابرسی عمل کرده و برای اثبات مبالغ مندرج در بند شرط از راه و روش‌های گوناگون حسابرسی استفاده نموده و با مدیریت وارد مذاکره می‌شود تا حتی المقدور مدارک لازم را بدست آورده و گزارش خود را مشروط نکند. از طرف دیگر، مدیریت نیز وقتی طی «نامه مدیریت حسابرس» متوجه می‌شود که حسابرس قصد دارد گزارش خود را به صورت غیرمقبول صادر کند با وی وارد مذاکره می‌شود و تلاش می‌کند تا او را متقاعد کند که این امر سبب طولانی‌تر شدن مدت زمان گزارش مالی می‌شود. درخصوص اهمیت بندهای شرط نیز فرضیه تایید می‌شود و می‌توان نتیجه گرفت که هرچه اهمیت بندهای شرط گزارش

حسابرس بیشتر باشد او برای درج آن‌ها در گزارش حسابرسی احتیاط بیشتری به خرج می‌دهد و زمان بیشتری را صرف بررسی آن موضوع می‌کند و از طرف دیگر، این امر خود تاییدی بر نتایج بدست آمده در خصوص نوع گزارش حسابرس نیز است.

از آزمون فرضیه دوم می‌توان نتیجه گرفت که افزایش اندازه شرکت سبب افزایش مدت زمان لازم برای افشای اطلاعات مالی می‌شود که این یافته با یافته‌های پژوهش عبدالخلیق (۱۹۹۳) و الاجمی (۲۰۰۸) هماهنگی دارد.

درمورد رابطه محتوای خبری صورت‌های مالی با افشای به موقع اطلاعات مالی نیز نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش عبدا.. (۱۹۹۶) همخوانی دارد.

درمورد رابطه سطح حاکمیت شرکتی (خصوصاً مالکیت نهادی) با افشای به موقع اطلاعات مالی نیز نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش عبدالسلام و استریت (۲۰۰۷) همخوانی دارد.

نتایج بدست آمده از آزمون فرضیه اصلی سوم و فرضیات فرعی مربوطه نشان می‌دهد که سطح محافظه‌کاری شرکت با ویژگی به موقع بودن آن رابطه معنی‌داری دارد که این امر این‌گونه قابل تبیین است که برخورداری از زیر ویژگی‌های کیفی نظیر احتیاط (محافظه‌کاری) موجبات بهبود کیفیت افشای اطلاعات را فراهم می‌آورد. کاربست محافظه‌کاری، ارتقای قابلیت اتکا و ارتقای قابلیت اتکای، افزایش کیفیت ارائه و افشای اطلاعات را به دنبال خواهد داشت و طبق یافته پژوهش نوروش و حسینی (۱۳۸۸) افزایش قابلیت افشای اطلاعات به معنی افزایش به موقع بودن اطلاعات مالی است. همان‌گونه که مشخص است نتایج بدست آمده با نتایج پژوهش نوروش و حسینی (۱۳۸۸) هماهنگی کامل دارد.

۹. پیشنهادهایی مبتنی بر نتایج تحقیق

با توجه به نتایج بدست آمده از این تحقیق پیشنهاد می‌شود:

- ۱- برای ارائه به موقع تر اطلاعات مالی توسط شرکت‌ها استانداردها به گونه‌ای تدوین گردند که سطح محافظه‌کاری را افزایش دهند.

۲- شرکت‌ها با افزایش سطح حاکمیت شرکتی خود (خصوصاً سطح مالکیت نهادی) سعی در بهبود کیفیت افشا از طریق افشای سریع تر اطلاعات نمایند.

۱۰. پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی

- ۱- بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و افشای به موقع اطلاعات با استفاده از سایر معیارهای سنجش سطح حاکمیت شرکتی (چون ساختار مدیریت و ...)
- ۲- بررسی رابطه بین عملکرد شرکت و افشای به موقع اطلاعات با استفاده از سایر معیارهای سنجش عملکرد شرکت
- ۳- تکرار همین تحقیق با استفاده از بخش مربوط به به موقع بودن امتیاز کیفیت افشا منتشر شده توسط سازمان بورس اوراق بهادار
- ۴- بررسی رابطه بین افشای به موقع اطلاعات و پدیده «رانش پس از اعلام سود»^۱
- ۵- بررسی نحوه رفتار سهامداران نهادی در زمان افشای سریع یا دیر هنگام صورتهای مالی در چارچوب نظریه علامت دهی

منابع و مأخذ

۱. نوروش ایرج، سید علی حسینی (۱۳۸۸)، «بررسی رابطه‌ی بین کیفیت افشا (قابلیت اتکا و به موقع بودن) و مدیریت سود»، *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، دانشگاه تهران، شماره ۵۵ بهار ۱۳۸۸، صص ۱۱۷-۱۳۴
۲. یارمحمدی اکرم (۱۳۸۰) «عوامل مؤثر بر به موقع بودن گزارشگری مالی میان دوره ای»، دانشگاه تربیت مدرس، پایان نامه کارشناسی ارشد
3. Abdel-Khalik, A. R. (1993). Why do private companies demand auditing? A case for organisational loss of control. **Journal of Accounting, Auditing & Finance**, 8, 31-52.
4. Abdelsalam, O., & Street, D. (2007). Corporate governance and the timeliness of corporate internet reporting by U.K. listed companies. **Journal of International Accounting, Auditing & Taxation**, 16, 111-130.
5. Abdulla, J. Y. A. (1996). The timeliness of Bahraini annual reports. **Advances in International Accounting**, 9, 73-88.
6. Al-Ajmi, Jasim (2008), Audit and reporting delays: Evidence from an emerging market, **Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting** 24, 217-226
7. Blanchet, J. (2002). Global standards offer opportunity. **Financial Executive**, 18, 28-30
8. Conover, C., Miller, R., & Szakmary, A. (2007). The Timeliness of accounting disclosures in international security markets. **International Review of Financial Analysis**, Article in Press
9. Givoly, D., & Palmon, D. (1982). Timeliness of annual earnings announcements: Some empirical evidence. **Accounting Review**, 57, 486-508.
10. Prickett, R. (2002, September). Sweet clarity. **Financial Management**, 18-20.
11. Sengupta, P. (2004). Disclosure timing: Determinants of quarterly earnings release dates. **Journal of Accounting and Public Policy**, 23, 457-482
12. Smith, C., & Warner, J. (1979). On financial contracting, an analysis of bond covenants. **Journal of Financial Economics**, 7, 117-161..
13. Zeghal, D. (1984). Timeliness of accounting reports and their information content on the capital market. **Journal of Business Finance and Accounting**, 11, 367-380.

The Effective Factors on Timeliness of Financial Statement Disclosure in TSE's Listed Companies

Mahdi moradzadehfard (Ph.D) ¹

Mohammad Mahdi Mirzaee Abbas Abad ²

Abstract

One of the most important qualitative characteristics of financial reporting is "Timeliness". "Timeliness" means that financial reports to be useful for the users should report information as soon as possible. The problem that we investigated in this research is: What factors and how much each factor affects the "Timeliness" of financial reporting? Factors was classified in three groups: Auditor`s performance, Company performance and Company`s stock status in security market. To test each factor`s affects we used data of 68 companies from 1383 to 1387 for pre-test modeling, to develop models we used Multi-linear Regression method and we use data of 1388 for the same list as post-test.

The results showed that the Auditor`s and Company`s performance factors affect the "Timeliness" of financial reporting. Furthermore high level of corporate governance and conservatism improve "Timeliness".

Keywords : Timeliness, Auditor`s performance, Company performance, Company`s stock status, Corporate governance and Conservatism

-
1. Assistant Professor of Accounting , Islamic Azad University, Karaj Branch, (Corresponding Author) Email: moradzadehfard@kiaua.ac.ir
 2. Master Student of Accounting- University of Economic Sciences